

ΑΓΑΝΑΚΤΙΣΜΕΝΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ...

του Αριστείδη Χατζή*

Ο άνθρωποι έχουν πάντα έναν καλό λόγο να αγανακτήσουν. Μπορεί να αγανακτήσεις επειδή σε απέλυσαν, επειδή η γυναίκα σου έκαψε το φαγητό, επειδή ο βουλευτής δεν σε διόρισε ή επειδή σε απάτησε ο σύντροφός σου. Προφανώς λοιπόν κάποιοι λόγοι που προκαλούν αγανάκτηση είναι σοβαρότεροι από άλλους. Επιπλέον, η αγανάκτησή σου νομιμοποιείται ηθικά όταν ισχύουν κάποιες προϋποθέσεις, π.χ. όταν έχεις αδικηθεί κατάφωρα ή όταν έχεις βρεθεί σε μια δυσάρεστη κατάσταση χωρίς δική σου υπαιτιότητα (ή συνυπαιτιότητα). Βέβαια όταν κάποιος αισθάνεται ότι ήρθε η ώρα να αγανακτήσει, σπάνια διατηρεί την αναγκαία νηφαλιότητα που είναι απαραίτητη για ηθικές διακρίσεις – ιδίως διότι συχνά προτιμά να μην τις κάνει. Η ανάληψη της ευθύνης αποτελεί ένα βαρύ φορτίο που λίγοι επιλέγουν να σηκώσουν, ιδιαίτερα όταν υπάρχει η ευκολότερη λύση της γνωστικής ασυμφωνίας (*cognitive dissonance*), δηλαδή της έμφυτης τάσης του ανθρώπου να διαμορφώνει μια εικόνα του κόσμου που τον ικανοποιεί και τον δικαιώνει περισσότερο από την σκληρή πραγματικότητα. Αυτός ο στρουθοκαμηλισμός μπορεί να διαστρεβλώνει όσα βλέπεις, σε βοηθά όμως να κοιμάσαι καλύτερα τα βράδια και επιπλέον σου επιτρέπει να αγανακτείς με τους πάντες και τα πάντα εκτός από τον εαυτό σου.

Δεν είναι λοιπόν όλοι οι αγανακτισμένοι ίδιοι και είναι ελάχιστα αυτά που τους ενώνουν. Από την Πλατεία Ταχρίρ μέχρι την Πλατεία Συντάγματος και από την Wall Street μέχρι την Μαδρίτη η αγανάκτηση έχει πολλές και διαφορετικές μορφές, αιτίες και κυρίως ποιότητες. Δεν έχει καμία σχέση η Αιγύπτια φοιτήτρια που αγωνίζεται για βασικά ανθρώπινα δικαιώματα με την Ελληνίδα πεννητάρα συνταξιούχο δημόσιο υπάλληλο που αγανακτεί επειδή της αφάιρεσαν ένα από τα πολλά

προνόμια που της εξασφάλισε το ελληνικό πελατειακό κράτος.

Υπάρχουν λόγοι να αγανακτήσεις σήμερα στις πλούσιες χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής; Φυσικά – πάντα θα υπάρχουν. Αλλά αποτελεί ιεροσουλία να συγκριθεί η αγανάκτηση των πολιτών των φιλελεύθερων δημοκρατιών με εκείνη των υπηκόων των απεχθών αυταρχικών καθεστώτων του τρίτου κόσμου. Ας αφήσουμε λοιπόν τους τελευταίους να αγωνίζονται χωρίς να εκχυδαίζουμε την τραγική κατάστασή τους με ανίερους συγκρίσεις. Ας περιοριστούμε στη δική μας αγανάκτηση.

Οι αγανακτισμένοι στην Ευρώπη έχουν πολλές διαφορές αλλά ένα κοινό σημείο: αισθάνονται εξαπατημένοι – και είναι. Ο βασικός λόγος αγανάκτησης είναι η υποχώρηση του κράτους-προστάτη που μέχρι πρόσφατα αποτελούσε όχι μόνο το δίκτυ ασφαλείας αλλά και τον εγγυητή της ευημερίας. Η υποχώρηση αυτή δεν περιορίζεται στην φθίνουσα ισχύ του κράτους προνοίας αλλά παρατηρείται σε όλες τις εκφάνσεις της κρατικής δραστηριότητας, από την παιδεία μέχρι την ασφάλεια. Οι Ευρωπαίοι πολίτες συνειδητοποιούν ότι πολλά πράγματα δεν είναι πλέον δεδομένα και φυσικά αγανακτούν. Οι άνθρωποι από την φύση τους απεχθάνονται την αβεβαιότητα, ιδίως όταν αυτή ακολουθεί μια μακρά περίοδο ασφάλειας και ευημερίας.

Αυτή η υποχώρηση οφείλεται σε πολλές πραγματικές αιτίες αλλά έχει συνδεθεί στα μυαλά των ευκολόπιστων αφελών με τις πιο απίθανες θεωρίες συνωμοσίας και στη μονήρη και απλοϊκή σκέψη των παρωπιδικών δογματικών με την «κρίση» του καπιταλισμού. Όμως η βασική αιτία της υποχώρησης είναι απλή: τα κράτη δεν έχουν πλέον τους πόρους που απαιτούνται για τη διατήρηση του σημερινού *status quo* και δεν πρόκειται να τους αποκτήσουν ξανά. Η διόγκωση του κράτους συντηρήθηκε επί δεκαετίες από την υψηλή φορολογία και τα δάνεια (στην ελληνική περίπτωση και από τις

ευρωπαϊκές επιδοτήσεις). Αλλά ούτε η υψηλή φορολογία είναι εφικτή πλέον, όταν έχεις να ανταγωνιστείς τις αναπτυσσόμενες Τίγρεις της υφής, ούτε, προφανώς, τα δάνεια είναι πλέον τόσο φθηνά και εύκολα. Οι πολίτες της Ευρώπης εξαπατήθηκαν λιγότερο ή περισσότερο από καιροσκόπους πολιτικούς που αντάλλαξαν επί δεκαετίες ψήφους με προνόμια. Απόλαυσαν την εξαπάτησή τους αλλά τώρα έφθασε στο τραπέζι ο λογαριασμός και κανείς δεν φαίνεται διατεθειμένος να τον πληρώσει.

Επιπλέον υπάρχουν δύο σοβαροί λόγοι που επιδεινώνουν την κατάσταση και ωθούν ακόμα περισσότερο τα κράτη σε οπισθοχώρηση: η αλματώδης τεχνολογική πρόοδος και η ραγδαία αύξηση της μετανάστευσης. Αυτές οι τάσεις όχι μόνο δεν πρόκειται να υποχωρήσουν αλλά αντίθετα θα ενταθούν. Ο κόσμος του μέλλοντος θα είναι πολυπολιτισμικός, τεχνολογικά προηγμένος, ελεύθερος πολιτικά με ανοικτές αγορές και σύνορα. Θα είναι αναμφίβολα ένας καλύτερος κόσμος αλλά το κόστος της μετάβασης είναι υψηλό και προκαλεί όχι μόνο την αγανάκτηση αλλά και την οργή, το μίσος και την απελπισία. Τι θα πετύχει η τυφλή, ιδιοτελής, καιροσκοπική αγανάκτηση; Τίποτα, εκτός από τα να χειροτερέψει την κατάσταση για όλους.

Είναι όμως όχι μόνο υγιές, αλλά και αναγκαίο, να αγανακτήσουμε με τη διαφθορά, το νεποτισμό, την σπατάλη, την προσοδοθηρία, την αναποτελεσματικότητα και την πολιτική απάτη. Πρέπει να αγανακτήσουμε με τις διανεμητικές συστειρώσεις που λυμαινούνται το κράτος εις βάρος του συνόλου: τις κρατικοδίαιτες επιχειρήσεις, τα πανίσχυρα ολιγοπώλια, τις προστατευμένες από τον καπιταλισμό τράπεζες, τους φοροφυγάδες, τις διανεμητικές συστειρώσεις συνδικαλιστών, κλειστών επαγγελματιών και λοιπών ιερών αγελάδων. Πρέπει να αγανακτήσουμε με όσους ποντάρουν στην αγανάκτησή μας και να απορρίψουμε τη βία, τον εθνικισμό, το ρατσισμό, τις εκπτώσεις στο κράτος δικαίου αλλά και την απόρριψή του.

Στη Μαδρίτη, την Αθήνα, το Κάιρο και την Χομς οι άνθρωποι αναζητούν περισσότερη ελευθερία αλλά και ευημερία. Ας αγανακτήσουμε με ό,τι τους εμποδίζει να τις πετύχουν.

* Ο Αριστείδης Χατζής είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου & Θεωρίας Θεσμών στο Τμήμα ΜΙΘΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΙΝΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΥΓΙΕΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΝΑ ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΟΥΜΕ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ, ΤΟ ΝΕΠΟΤΙΣΜΟ, ΤΗ ΣΠΑΤΑΛΗ, ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΔΟΘΗΡΙΑ, ΤΗΝ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

κοροϊδοκυμανταίρ

*είναι αλήθεια!

<http://theveryclosedcircle.blogspot.com/>

